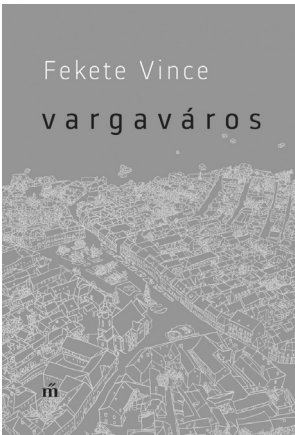

KLAJKÓ DÁNIEL

„bekerít átölel befon a város”

FEKETE VINCE: VARGAVÁROS

Magvető Könyvkiadó
Budapest, 2019
256 oldal, 3699 Ft

”

Fekete Vince legfrissebb, a Magvető gondozásában megjelent második verseskötete nagyívű esztétikai vállalkozás; egyszerre kínálja egy térség (Kézdivásárhely/Vargaváros) költői panorámáját és lírai geográfiáját, illetve e körképszerű ábrázolástechnika határtalanságát vagy a lokális, geológiai szemléletmód szétírását. A *Vargaváros* nem könnyű olvasmány, már csak terjedelmi kvalitásai miatt sem, és nem is hibátlan alkotás, ami abból fakad, hogy a számokkal jelölt ciklusok roppant szövegtengerében akadnak gyengébb minőségű költemények. Mégis, aki úgy dönt, bebarangolja *Vargaváros* szegleteit, hagyja magát Fekete Vince szülővárosának nyelvi terepében elveszejteni, az egy egészen különleges olvasmányélménnyel gazdagodik.

A szerzővel Sirbik Attila készített interjút a *tiszatájonline* felületén még előző kötete, a *Szárnyvonal* kapcsán. Sirbik az interjúban arról kérdezte Feketét, mit jelent számára a táj, a költő pedig a következő választ adta: „...leginkább kilátót, kiterjedést. A helyet, ahonnan ráláthatok a világra. Ahol feloldódhat az ember a tájban. Ahol szimbiózisban lehet az ember a természettel.” Ez a magaslati pont vagy nézőpont, ahonnét Fekete versbeszélői rálátnak *Vargaváros* területi és nyelvi fundamentumaira, hol egészen távoli, madárperspektivikus, montázsszerű (1.4. – az első ciklus versei), hol pedig egészen közeli (2.3., 3.2. – a második és harmadik ciklus versei). A szövegek gyakran címükben is hangsúlyozzák a szemszög elhelyezésének fontosságát (*Panorámaablak, Hőkamera, Drón, Kilátótorony*). Az interjú, habár nem szerencsés összemosni a kötet szövegvilágával, jelen esetben megvilágító erejű lehet, s az ott is elhangzott törekvés nagyívű lírai realizációjaként is olvasódik a *Vargaváros*: a megénekelte térben, a lefestett tájban, a körülírt természetben feloldódott különböző történelmi, ideológiai korszakok embere. (Nem véletlen igyekszem elkülöníteni a *Vargavárosban* szereplő, megszöla-

ló alakok időbeliségét, ugyanis a kötetben nagy hangsúly helyeződik egyes időszakok nyelvi apparátusára, és főként azok összemontírozására.) Jelen esetben a táj, a természet, a tér szavakat mintegy szinonimaként értem, minden olyan külső létezőre, ami az embert körülöleli. Hasonló poétikai törekvések voltak felfedezhetőek a *Szárnyvonal* szövegvilága mögött is, ahogyan a lineáris időszemlélet felszámolása is jellemezte azokat a verseket. Tudni lehet, hogy az első magvetős kiadás költeményei eredetileg a *Vargaváros* tervezett poémái lettek volna. Így, külön szemlélve a kettőt, a *Szárnyvonal* mintegy előfutárként értelmeződik a számomra – természetesen ez mit sem von le az előző verseskötény értékéből –, amely megelőlegez bizonyos értelmezési és olvasási stratégiákat a *Vargaváros* monumentális anyagával szemben.

Fekete Vincét már jó ideje foglalkoztatta Kézdivásárhely területének, történetének megírása, gondoljunk csak az *Udvertér* című tárcagyűjteményre vagy a *Vak visszhang*-kötetre. A friss versesköténybe bizonyos korábbi szöveghegyek be is épülnek, ahogy számtalan irodalmi és nyelvi utalás is megtalálható benne. Ezért nemcsak úgy tekinthetünk a *Vargaváros*-ra, mint Fekete szülőhelyéhez rendelt versek gyűjtőhelyére, hanem egy olyan fiktív textuális területként olvasódik, ami számos kulturális referenciát szövegtere fundamentumaként kezel. Ennek a poétikai eljárásnak a humoros, ironikus, önreflexív lenyomataként is értelmezhetjük az *Édes-kedves...* zárósortait: „...ekkor / kezdek el / kitalálni legelőször magamnak egy / falut, egy várost, majd találok ki egy hazát, abból, ami nincs, már / nincs, vagy / nem úgy van, ami volt, nem is volt, / de lehetett volna, és nem lesz, hiányt, álmot vágyat gyűrok össze / valami voltból, / lehetőből, de soha nem a lettből és soha / nem leszből, és ez lesz az én Erdélyem, ez lesz az én / édeskedveserdélyországom, / a mértkönyvesateorcáddal / együtt, és ez lesz az én védettvidékem, vakvisszhangom, a sohanemvolt, / sohanemlesz Hazám...” (23). A *Vargaváros* számos nyelvi, formai, műfaji szövegvariáns gyűjtőhelye, ami szintén azt a lehetséges értelmezést ássa alá, hogy itt egy egyértelműen beazonosítható, könnyen lokalizálható költői helytörténettel lenne (csak) dolga az olvasónak. A kötet dikciójában számos megszólalásformát megidéz: újságcikket, hirdetéseket, levelet, reklámot, élőbeszédet, anekdotát, stb., ahogyan verstípusaiban és műfajiságában (balladisztikus költeménytől a helyzetdalig) is elég színes. Intertextuális bázisát pedig egyaránt építi pl. Esterházy Péteren, Kemény Istvánon, Szilágyi Domokoson keresztül Csokonai, Weöres Sándor, Mózes Attila írásaiból. A heterogén, sokrétű költői nyelv szemantikáját erősíti tovább az evidenciákká merevedett közhelyekből építkező Erdély-kép (legjobb példa erre a *Székelgyűjtemény* című költemény, ahol igazán kulminál a kötet ironikus hangvétele is). Vagy a versbeszélők azonosításának nehézsége, a perspektívák állandó változtatása, illetve a költemények a befejezetlenség érzetét keltő megoldásaik. Ezek a poétikai játékok olvasatomban mind azt eredményezik, hogy nem egy zárt entikumú, hagyományaiba merevedett térség lírai topográfiájaként tekinthet az olvasó *Vargaváros*-ra, hanem az idők során folyamatosan újraíródó, új történelmi tapasztalatokkal, nyelvi komponensekkel gazdagodó, nyitott szövegkonstrukcióként.

A verseskötény szerkezetileg egy nyitó- (*Gömblámpafény*), egy középső (*Drón*) és egy záróversre (*A hammerwurthi templom*) oszlik, és ez a három, a többi költeménytől elkülönülő szöveg határolja a számokkal jelölt (1.4., 2.3., 3.2., 4.1.) négy ciklust. A kötet Mózes Attila- és Esterházy-idézzettel indul, melyek már előre kijelölnek egy olvasási irányt Fekete szövegvilágában. A Mózes Attila *Egyidejűségek* című faluregényéből vett mottó így szól: „...már mintha évezredek telnének valami hatalmas hullámverésben, mely koncentrikus köröket vet köréd,

hogy úgy érezd, hogy hangtalan csobbanással merülsz el a végtelenben...” Míg Esterházy *A szavak csodálatos életéből* vett részlet így: „...idő van a szavakban, a mi időnk, a használóké, a mi történelmünk, mi magunk”. A mottókban tematizált jelenségek mint a koncentrikus kö-
röket vető végtelen idő képe, illetve a nyelvhasználatba kódolt személyes és kollektív identi-
tás kérdéskörét szövi tovább a *Gömblámpafény* című vers: „Vajon vannak-e szavaink az /
időről vannak-e szavaink / a térről amik vannak azok / a mi szavaink-e vagy apák / anyák
felmenők nagyok / ükök és szépek falusiak és / városiak maiak és tegnapiak / és régmúltbe-
liek szavai / és övék a tér és övék az idő is // övék a mi időnk is mert az ő / hangjukat is hall-
juk szemükkel / is látunk...” (7). A nyitóvers felteszi a kérdéseket a térség megírásával kap-
csolatosan: hogyan is lehetne elbeszélni mindezt? Milyen költői nyelv szükségeltetik Varga-
város körülírásához? A *Gömblámpafény*ben tematizált kérdésekre a kötetből kiolvasható vá-
lasz, a folyamatos kontamináció, a különböző idősíkokra jellemző beszédmodok összemont-
tázsolása: a versbeszélői nézőpontok váltakoztatása; a nyelvi regiszterek keverése (pl. a szo-
cializmus nyelvi bázisa, a századelő nyelvi bázisa, a kifejezetten erdélyi szóhasználat); a
nyelvi regiszterek keverésével a lineáris időfelfogás is átalakul, sokkal inkább egy körkörös,
önmagába visszatérő időfelfogás bontakozik ki a versekből. Az egyik legötletesebb összeve-
gyítési technika, ahol az időbeli és kulturális különbségek összemontírozódnak az a *Dege-
nyeg* című vers. E szövegben az ütemhangsúlyos verselés van szabadversjellegű sorhosszú-
ságra tördelve, ami egy igen szignifikáns példája, hogyan él egymás mellett Fekete kötetében
a népdalokra jellemző verselés egy modernebb szövegalkotási technikában.

A *Vargaváros* központi metaforájának végül a záróvers templomképe tekinthető. A *ham-
merwurthi templom* költői képébe sűríti mindazt a nagyívű poétikai mixtechnikát, ami a szö-
vegegészt jellemzi: „...Mindegyik hozzáadott valamit, mindegyik betoldotta / a maga életér-
zését, szemléletét (a maga világát), úgyhogy mire a szentély (ennyire) elkészült (mert vég-
képp soha nem készülhet el), már együtt / is volt benne a történelem, maga a nép, az *Idő*,
maga az organikus lét.” (257) Ahogy a különböző korszakok, generációk permanensen hoz-
zájárulnak a templom ornamentikájának alakulásához, úgy íródik egybe a *Vargaváros* eklek-
tikus nyelvi anyaga az idő végtelenjében.

Fontosnak tartom még megemlíteni a *Vargaváros* lapjain felvázolt időszemléletet, ami a
verseskönyv egészén konzisztens módon vonul végig. Nem egy lineáris haladás olvasható ki
a költeményekből, hanem egy rekurzív, önmagába visszatérő időtapasztalat jelenetездik
bennük. E szemantikai mezőt erősíti a ciklusok elnevezése, az egymásba íródó és egymás
mellett működő nyelvi tapasztalatok, a gyakori ismétlések, illetve a halottak folytonos vissza-
térése. A *Drón* nemcsak a kompozíciót osztja két részre mértani pontossággal, hanem a *Var-
gaváros* egészének időfelfogását is magába sűríti, a textus kicsinyítő tükörképeként is funk-
cionál. Struktúrájában a számokra osztott ciklusok technikáját követi. A visszajáró halottak
pedig nem csak egyéb szöveghelyekre (pl. *Profilkép*) utalnak, hanem, távolabbról szemlélve, a
könyv múltmegidézési módszerének kísérteties jellegére is ráirányítja az olvasó figyelmét.

Fekete Vince legfrissebb verseskönyve olyan, akárcsak a folyamatosan épülő hammer-
wurthi templom, a hatalmas lírai anyagban újabb és újabb izgalmas összefüggésekre buk-
kanhatunk, ezért vissza-visszacsábít egy végtelen újraolvasásra.